

Terra
Nostra

kennisatelier voor
boom en bodem

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Bart van Duijnhoven (Terra Nostra)

Berthe Jongejan (RCE)

13 maart 2025

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Onderzoek naar betere bescherming van monumentale bomen mei – december 2024

Mei 2024, Heilige Eik, Den Hout, Nederland,
Minimale leeftijd van 400 jaar. Mijn moeder 87 jaar

Onderzoek naar betere bescherming van monumentale bomen

- # Waarom een onderzoek?
- # 15 monumentale bomen
- # Aanbevelingen en hoe verder?

Waarom?

- › Politiek verzoek (motie) om 15.000 bomen ouder dan 100 jaar aan te wijzen als rijksmonumenten
- › Bomen en natuurlijke objecten vallen onder gemeentelijke regels (APV's) en natuurbeschermingswet

Rijkskennisinstelling

Uitvoeringsorganisatie

450⁺ medewerkers

3 locaties

Hele Koninkrijk en internationaal

Vier domeinen:

Archeologie

Roerend erfgoed

Cultuurlandschap

Gebouwd erfgoed

121.000 objecten
in de Rijkscollectie RCE

1466 archeologische
monumenten

Vier domeinen:

Archeologie

Roerend erfgoed

Cultuurlandschap

Gebouwd erfgoed

60.329 beschermd monumenten

472 beschermd stads- en dorpsgezichten

13 UNESCO Werelderfgoed-locaties

1400 rijksbeschermd groenaanleg

Vier domeinen:

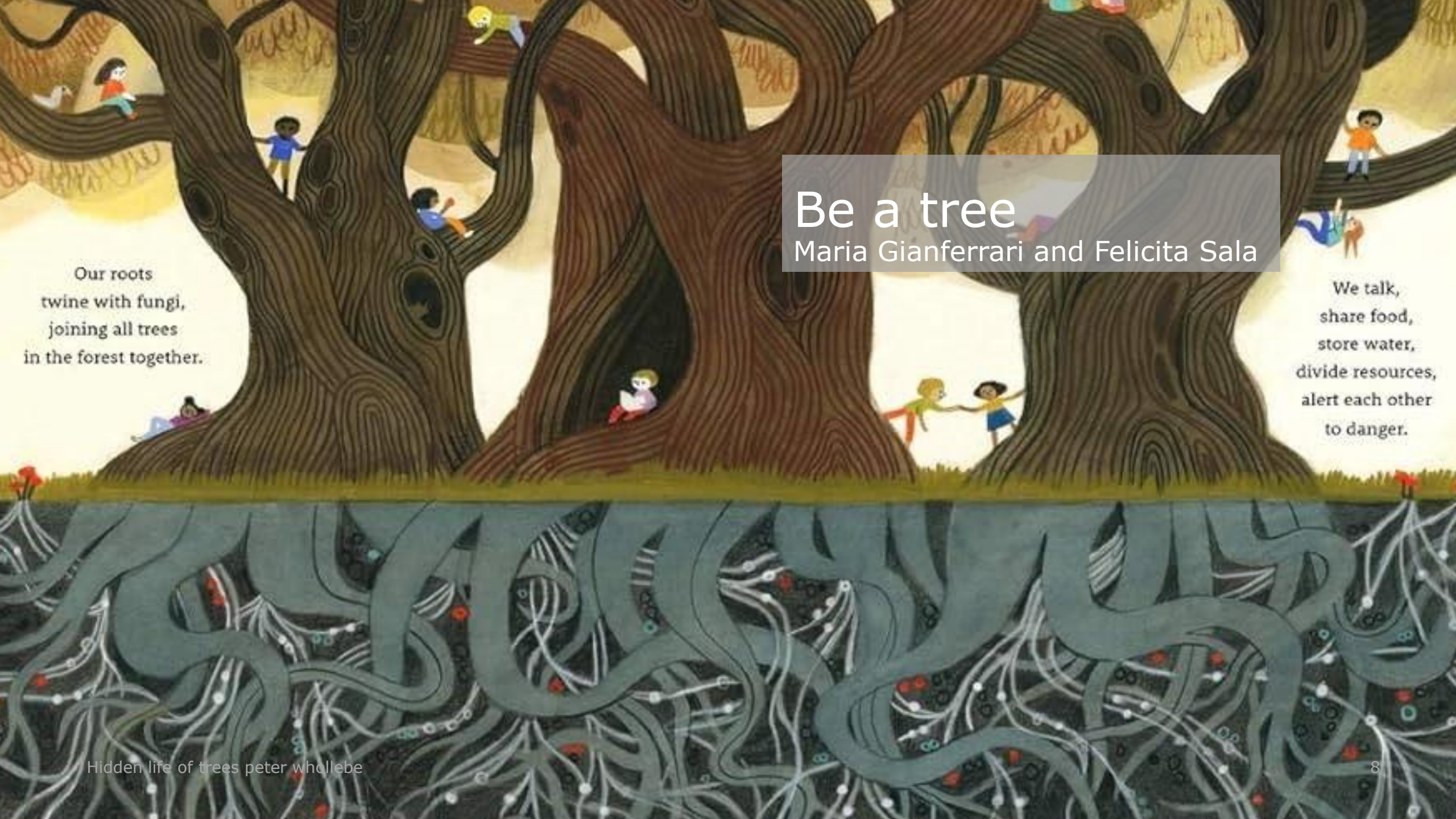
Archeologie

Roerend erfgoed

Cultuurlandschap

Gebouwd erfgoed

Our roots
twine with fungi,
joining all trees
in the forest together.

Be a tree

Maria Gianferrari and Felicita Sala

We talk,
share food,
store water,
divide resources,
alert each other
to danger.

Les deux arbres De twee bomen

> Elisabeth Brami, illustrator Christophe Blain

Er waren eens..

Wedstrijdje

Een muur

Verdorren van
verdriet

Onderzoeksvragen

1. Kansen en bedreigingen van 15 monumentale bomen?

- Cultuurhistorie
- Boom en ecologie
- Beleid, wet- en regelgeving

2. Welke waarderingsmethodieken worden in de erfgoed-en boomwereld gebruikt?

Definitie monumentale boom

Bron: Bomenstichting

1. minimale leeftijd (100 en >)
2. gezond en levensverwachting van ten minste 10 jaar
3. één van de criteria
  - cultuurhistorisch waardevol
  - beeldbepalend
  - zeldzame soort of variëteit
  - wetenschappelijk of ecologisch waardevol
  - zeldzaamheidswaarde

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Cultuurhistorie

- › Methode: Cultuurhistorische waarderingsmethode
  - Historisch archiefonderzoek
  - Waardering 5 criteria, score

Boom en ecologie

- › Methode: Eco-score
  - Meetinstrumenten
  - Waardering 14 criteria, score
    - 8 criteria: boomhabitat
    - 6 criteria: milieu biotoop

Wetgeving en beleid

- › Methode
  - Bureauonderzoek

Groen erfgoed
specialist
Mariska de Boer

Boomspecialist
Bart van
Duijnhoven

Advocaat,
boomrecht
Jilles van Zinderen

Cultuurhistorische waardering

Verhaal/functie (1/5)

Zeldzaamheid (1/5)

Zeer oud/veteraan (1/5)

Kampioen (1/5)

Zichtbaar/onvervangbaar (1/5)

Ecologische waardering

Levensfase

Ecologische fase

**Onderontwikkeld
(0-20 /100)**

**Opkomend
(21-40 /100)**

**Gemiddeld
(41-60 /100)**

**Waardevol
(61-80 /100)**

**Optimaal
(81-100 /100)**

1. Linde in Borger
(Rondkopboom)

2. Linde in Tytsjerkstrediel
(Linde bij het bakhuysje)

3. Zomereik in Bronckhorst
(Reuzenelk)

4. Zomereiken in Lochem
(De 12 apostelen)

5. Bruine beuk te Zaltbommel
(Beuk Zaltbommel)

6. Gewone beuk in Westerkwartier
(Lelbeuk Grootegast)

7. Zomereik in Horst ad Maas
(Hagelkruiselk)

8. Zomereik in Oosterhout
(Heilige elk)

9. Hollandse linde in Helloo
(Linde op de Kattenberg)

10. Zomereik in Tubbergen
(Kroezeboom)

11. Gewone plataan in Zwolle
(Plataan Potgletersingel)

12. Elken en linde in Leusden
(Droffelaar)

13. Hollandse linde in Overberg
(Aanplaklinde)

14. Hollandse linde in Kapelle
(Grenslinde Blezellinge)

15. Paardenkastanje in Lelden
(Paardenkastanje Rapenburg)

1: Rondkopboom – Borger

Hollandse linde

Plantjaar 1850

Stam $\emptyset$ = 48 cm

40 / 100 (opkomende ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens stamdiameter

2: Linde bij het bakhuisje – Garyp

Hollandse linde

Plantjaar 1820

Stam $\emptyset$ = 110 cm

47 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

2 / 5 (Verhaal / Zeer oud)

Gemeentelijk beschermd volgens stamdiameter

3: Reuzeneik – Vorden

Zomereik

Plantjaar 1770

Stam $\emptyset$ = 229 cm

70 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

3 / 5 (Zeer oud / Kampioen / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

4: 12 Apostelen op landgoed Ampsen – Lochem

Zomereik

Plantjaar 1770

Stam $\emptyset$ = 193 cm

71 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

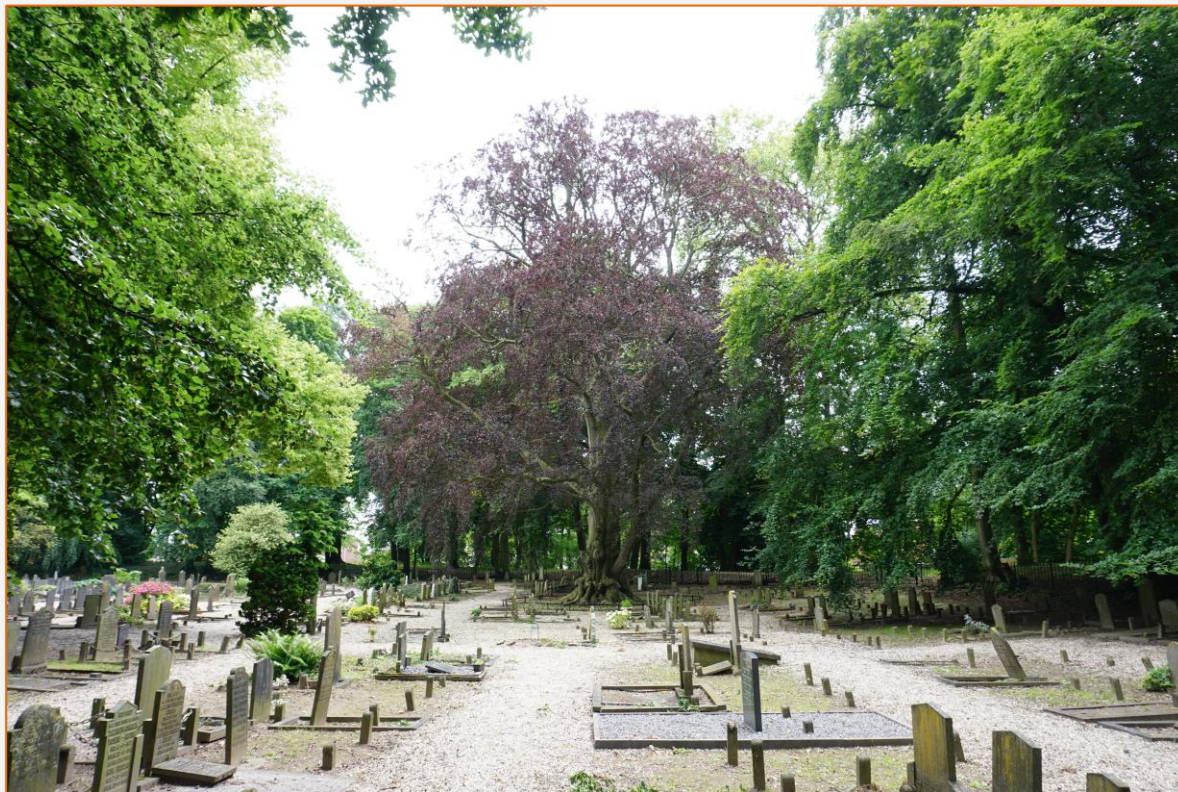
Gemeentelijk beschermd volgens stamdiameter & Nationaal

1929 (bron: Erfgoedcentrum Zutphen)

5: Beuk Zaltbommel – Zaltbommel

Bruine beuk

Plantjaar 1810

Stam $\emptyset$ = 228 cm

45 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst & Nationaal

6: Leibeuk Grootegast – Opende

Gewone beuk

Plantjaar 1820

Stam $\emptyset$ = 120 cm

58 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

5 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Kampioen / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens stamdiameter

7: Hagelkruiseik – Horst

Zomereik

Plantjaar 1830

Stam $\emptyset$ = 149 cm

62 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

2 / 5 (Verhaal / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

8: Heilige eik – Den Hout

Zomereik

Plantjaar 1300 of 1650

Stam $\emptyset$ = 139 cm

70 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

5 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Kampioen / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

9: Linde op de Kattenberg – Heilo

Hollandse linde

Plantjaar 1700

Stam $\emptyset$ = 130 cm

62 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst & Nationaal

10: Kroezeboom – Fleringen

Zomereik

Plantjaar 1550

Stam $\emptyset$ = 242 cm

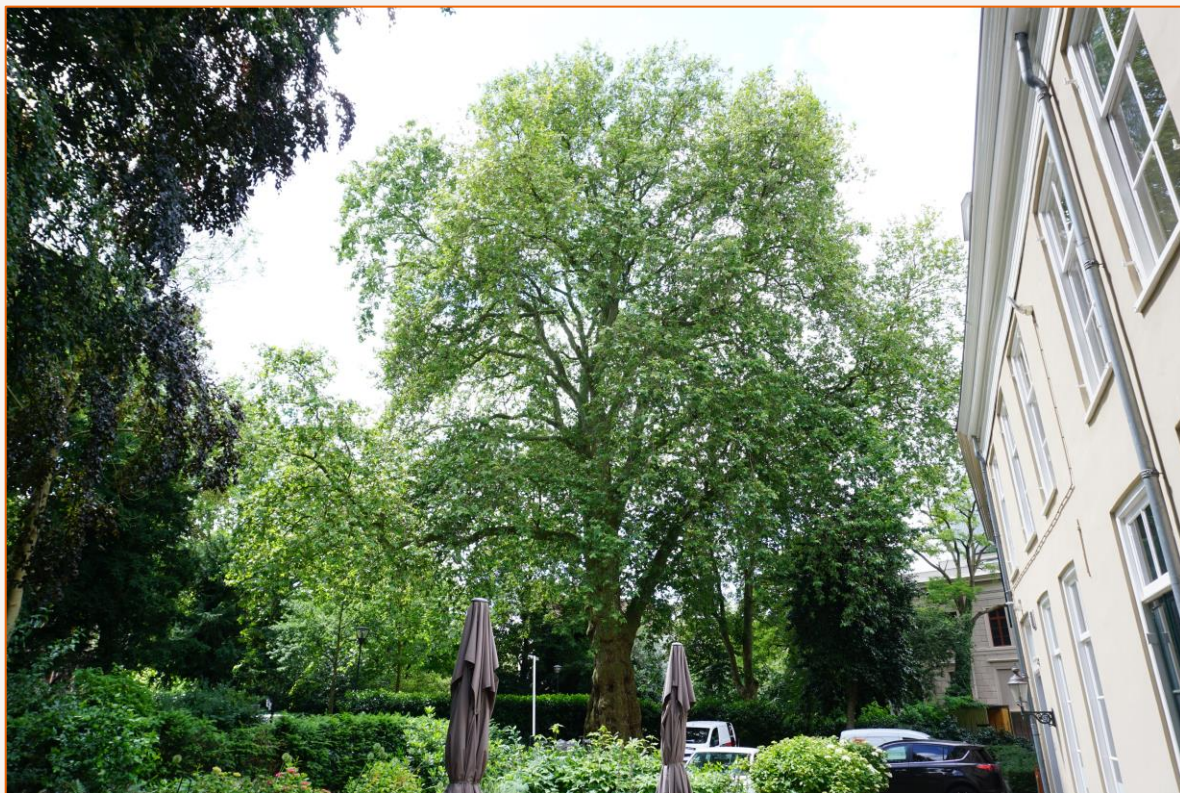
68 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

5 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Kampioen / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

11: Plataan Potgietersingel – Zwolle

Gewone plataan

Plantjaar 1860

Stam $\emptyset$ = 241cm

48 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

3 / 5 (Verhaal / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

12: Eiken en linde Droffelaar – De Glind

Hollandse linde / zomereik

Plantjaar 1700

Stam $\emptyset$ = 168 cm

68 / 100 (waardevolle ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

13: Aanplaklinde – Overberg

Hollandse linde

Plantjaar 1650

Stam $\emptyset$ = 50 cm

41 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

4 / 5 (Verhaal / Zeldzaamheid / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

14: Grensline Biezeling – Kapelle

Hollandse linde

Plantjaar 1800

Stam $\emptyset$ = 114 cm

59 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

3 / 5 (Verhaal / Zeer oud / Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

15: Paardenkastanje Rapenburg - Leiden

Witte paardenkastanje

Plantjaar 1820

Stam $\emptyset$ = 118 cm

45 / 100 (gemiddelde ecologische bijdrage)

1 / 5 (Onvervangbaar)

Gemeentelijk beschermd volgens bomenlijst

Samenvattende conclusies

Boom en ecologie:

Huidige boomkwaliteit – ongunstig beheer (verleden) – bemesting

Cultuurhistorie:

Zichtbaarheid / onvervangbaarheid meest aanwezige waarden – bijna alle bomen een functie

Wetgeving en beleid:

Verskil in beschermingsregimes – focus op restricties – gebrek aan financiële ondersteuning

Aanbevelingen Boom en ecologie

- › Stel een nationale richtlijn op voor het beheer en onderhoud van deze bomen en bescherming van groeiplaatsen.
- › *Bomenstichting- VNG- Norminstituut Bomen*

Aanbevelingen Cultuurhistorie

- › Ontwikkel een ereklasselijst van monumentale bomen met een geïntegreerde en objectieve waarderingsmethodiek.
- › Ontsluit kennis over oude historische bomen
- › *O.a. RCE-Bomenstichting*

Aanbevelingen Wetgeving en beleid

- › Verbeteren van bestaande (gemeentelijke) regelgeving m.b.v. een modelverordening voor monumentale bomen
- › Opnemen van groeiplaats in omgevingsplannen
- › Nationale bescherming van enkele exceptionele monumentale bomen onderzoeken
- › *O.a. gemeente, VNG, provincie, rijk*

Moraal van het verhaal

Ze bleven groeien en groeien. Ze werden zo groot en zo mooi, dat niemand ze uit elkaar durfde halen, de metselaars niet en de tuinlieden ook niet.

kennisatelier voor
boom en bodem

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

www.cultureelerfgoed.nl

www.terranostra.nu

b.jongejan@cultureelerfgoed.nl
+31(0)652401066

b.vanduijnhoven@terranostra.nu
+31(0)647407204

